

Велибор ЛАЗАРЕВИЋ

ПЕСМЕ НА НИШАЉЦИ*

Анстракт: Рад је посвећен обредним песмама на нишаљци које су забележене у XIX и XX веку на Косову и Метохији, југоисточној и источној Србији и Војводини. Иако имају вишеструка значења ипак је у њима примарну улогу имала аграрна магија. Судаћи по мотивима и по томе што се певају у зиму и пролеће оне имају функцију имитативног подстицања вегетације у новој години.

Кључне речи: обредне песме на нишаљци, обредни контекст, истраженост, територијална распрострањеност, мотиви.

Ове обредне песме певале су младе девојке и момци на љуљању, које је требало да узвисивањем на нишаљци узвиси и берићет у тој години.¹ „У науци магијски акт љуљања различито се тумачи

* Рад је написан у оквиру пројекта *Духовне појаве и стваралаштво српског народа на Косову и Метохији од XV до XX века* (број 148020), који је одобрило и финансира Министарство науке Републике Србије.

¹ Овај древни обред који се изводио ради плодности био је веома раширен. „За љуљање су знали и многи други народи света, где је такође љуљање било веома старог порекла. (Фрезер, 1937: 364; Милошевић-Јанковски, 1955, 156–160; Илијин, 1962: 273–276). Као најстарију представу ритуала љуљања археолог А. Милошевић-Јанковски наводи женску статуу без главе нађену у Мари у Нимхурсагу (Сирија), која је датована средином трећег миленијума, и закључује да је анадолског порекла. Статуета је направљена са рупицама са стране и испод колена тако да је могла бити обешена као да седи на љуљашци. (Милошевић-Јанковски, 1955: 156) Исти аутор наводи и другу представу у виду стеатопигног идола нађеног у Малтхи у Месенији, који је имао рупице позади и могао је да се љуља. Критска богиња плодности такође је представљена како се љуља између два стуба. Ова три најстарија археолошка објекта довољна су, сматра А. Милошевић-Јанковски, да покажу да је магијски акт љуљања врло стар, да је познат и источним народима и да је преко Крита прешао на грчко копно где се сачувао у извесним свечаностима посвећеним божанствима плодности.“ (Босић, 1996: 199)

чи. Једни акт љуљања тумаче као магијску радњу аграрног карактера која може да утиче на плодност², а за то има потврде и код веома просторно удаљених народа.³ Друга тумачења оспоравају аграрни карактер ритуала љуљања и тумаче га као лустративно-катартичну акцију и као такву сматрају је неопходном за постизање других с аграрним циљем.⁴ У сваком случају обредно љуљање о одређеним празницима у години у себи садржи и једну и другу симболику.⁴⁵

У периоду од Божића до Ђурђевдана певана је руковет разноврсних песама на нишаљку. Неке су певале о расту конопље⁶, неке су шаљиве као у Војводини⁷, неке су митолошке (источна Србија).⁸, неке спомињу Ђурђевдан који треба да „пороси земљу узорану“ (врањски крај)⁹. Пошто нису везане само за један зимски или пролећни празник већ су певане у већем временском распону сврстали смо их у посебну подврсту обредних песама које се певају на нишаљци (љуљашци).

У различитим крајевима Србије различита су била тумачења обредног љуљања. „Ради здравља се младеж љуља и у Грузи¹⁰ а у динарским пределима ’да се тако предусреће болестима’.¹¹ У северном Банату народ се љуља ради заштите од вештица, па се зато и старе жене љуљну да се не би претвориле у вештице. Има

² Х. Х. Фрезер, *Златна грана*, студије мађије и религије, Београд 1937, 364; Ј. Вукмановић, *Пролећни обичаји*, Рад IX конгреса Савеза фолклориста Југославије у Мостару и Требињу 1962, Сарајево, 1963, 269.

³ Х. Х. Фрезер, *Златна грана*, студије мађије и религије, Београд 1937, 364; М. Илијин, *Обредно љуљање у пролеће*, Рад IX конгреса Савеза Фолклориста Југославије у Мостару и Требињу 1962, Сарајево, 1963, 273–276.

⁴ А. Милошевић-Јанковски, *Љуљање као катартична акција*, Жива антика, г. V, св. 1, Скопље, 1955, 160; Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Београд, 1970, 197; Д. Антонијевић, *Ђурђевдански фолклор као обележје специфичности етничких група Призрена*, Рад XIV конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије у Призрену 10–13. IX 1967, Београд 1974, 199.

⁵ Мила Босић, *Годишњи обичаји Срба у Војводини*, Нови Сад, 1996, 199.

⁶ Дена Дебелковић, *Обичаји српског народа на Косову Пољу*, СЕЗ, књ. VII, Обичаји народа српског, књ. прва, СКА, Београд, 1907, 301.

⁷ Босић, исто, 128.

⁸ Љубиша Рајковић Кожељац, *Здравац миришљавац*, народне песме и бајалице из Тимочке крајине, Зајечар 1978, 49.

⁹ Момчило Златановић, *Лирске народне песме из Јужне и Источне Србије*, избор, Београд, 1982, 27.

¹⁰ Петар Ж. Петровић, *Живот и обичаји народни у Грузи*, САН, СЕЗ, књ. LV, друго одељење, књ. 26, Београд 1948, 236.

¹¹ М. Gavazzi, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja I*, Zagreb, 1939, 55.

помена да се код неких балканских народа 'љуљају пси (увер у понедељак) да би се заштитили од беснила',¹² а у Лесковачкој Морави да би људи 'преко целе године били јаки и чили на пословима' или 'да их не би ујело бесно псето'.¹³ Зацело се тражи здравље, а са њим и обиље и другим домаћим животињама кад у Лесковачкој Морави, у 'Малој Копашници у сирну среду занишају ситну стоку, као: јагње, јаре, прасе и тад говоре: 'Дај Боже, да има и повише јаганци, односно, јарићи, прасци'.¹⁴ Али се љуљање изводи и ради напретка и доброга рода неких биљака које су од велике користи људима, особито за рубље: у Бојмији, да би напредовао памук¹⁵, у Јарменовцима у Шумадији¹⁶, у околини Чачка, Ужица,¹⁷ Бољевца¹⁸ Цариброда, у Запаљу и другде, ради боље конопље. Тако је и код Васојевића у Црној Гори. У Словеначкој се изрично наводи да се народ љуља ради напретка и обиља репе и 'предива' (лана).¹⁹

Песме на нишаљку „које се певају деци, омладини и одраслим лицима јасно и уверљиво изражавају народна схватања *зашто се певају*. Оне највећма истичу мисли о лицу које се љуља, о љуљачици (да љуља опрезно, да се уже не откине и љуљано лице падне и озледи или убије), или о мајци нејакога љуљаног лица (девојчице или дечака), а у једном примеру и о сестри момковој, или о нечијој невести, али најчешће одраслом лицу другог рода (спола) које се воли или је погодно да се заволи, кадишто и против његове жеље, и тиме да се љуљано лице зближи, вери и ступи у брак са лицем другог рода, а које однекуда гледа на љуљашку. У мањем броју тих пригодних песама исказују мисли да се уже откине и да љуљано лице падне на момка или његове родитеље, или у воду, одакле ће је спасти вољено лице и одвести је својој кући. Те се љубавне и

¹² Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens VI (Berlin und Leipzig, 1935/36), 1017–1018.

¹³ Драгутин Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, САНУ, СЕЗ LXX, књ. 31, Београд, 1958, 369.

¹⁴ Исто, 365.

¹⁵ Стеван Тановић, *Српски народни обичаји у Ђевђелијској кази*, СЕЗ XL, Београд 1927, 70.

¹⁶ Сребрица Кнежевић, *Обичаји о појединим годишњим празницима у Јарменовцима*, СЕЗ, LXXXIII, 111.

¹⁷ Рад VIII конгреса Савеза фолклориста Југославије, 96.

¹⁸ Саватије Грбић, *Српски народни обичаји из Среза бољевачког*, Београд 1909, 46.

¹⁹ Бранислав Русић, *Песме са певањем уз љуљање код Македонаца и суседних јужнословенских народа*, Рад IX конгреса Савеза фолклориста Југославије у Мостару и Требињу 1962. године, Сарајево, 1963, 354.

женидбене или удадбене намере најбоље изражавају почетком године, пролећа, великих празника или светковина, када је све у кући спремљено а пољских послова мало.²⁰

У Војводини су се љуљали „да их не би преко године давиле вештице, а у Баранди љуљањем су 'истеривали ђаволе'. У многим селима северног Баната љуљали су се на Покладе да их не би однео 'Тиодор'.²¹ Због таквих укореењених веровања у прошлости је свако и старо и младо чељаде желело макар мало да се прољуља. У неким селима Бачке љуљашке су преко ноћи склањали, јер су веровали да ће се на њима преко ноћи љуљати вештице.²²

Обичај љуљања као магијски акт веома је старог порекла и познат је не само код Срба у Војводини већ и знатно шире на читавој територији Југославије, мада не и свугде у једнаком интензитету, као и времену одржавања обичаја љуљања. Код Срба у Војводини љуљало се углавном у Белој недељи, Белим покладама, као и времену ускршњег поста, а у другим крајевима љуљање је било везано и за друге празнике као што је Ђурђевдан, Божић, Ускрс, па и неке друге празнике²³.²⁴

У Грачаници на Косову Мокрањац је запазио да се песме које он назива великданским певају „недељом и празником уз велики пост кад се љуљају на љуљашци (нишаљка).²⁵

Љуљање на Ђурђевдан уобичајено је било „и међу хришћанима и мухамеданцима по динарским пределима.²⁶ Њега има у Височкој нахији код деце и одраслих међу православнима, католицима и мухамеданцима; уз то у Рами;²⁷ затим код Срба у Сарајеву и Модричи, у Доњем Врточу близу Дрвара, код мухамеданаца у Јајцу,²⁸ у Лубурама недалеко од Фоче, у Осатици крај Сребренице, у Ви-

²⁰ Rusić, исто.

²¹ М. С. Филиповић, *Трачки коњаник у обичајима и веровањима савремених балканских народа*, Нови Сад, 1950, 25.

²² М. Бубало-Кордунаш, *Народне празноверице из Дероња у Бачкој*, ГЕМ VII, Београд, 1932, 86.

²³ М. Илијин, *Обредно љуљање у пролеће*, Рад IX конгреса Савеза Фолклориста Југославије у Мостару и Требињу 1962, Сарајево, 1963, 275–276.

²⁴ Босић, исто, 198–199.

²⁵ Стеван Стојановић Мокрањац, *Етномузиколошки записи*, Песме и игре из разних крајева, Београд, 1996, 123.

²⁶ СЕЗБ, XI (Београд, 1949), 135, 137. и 284. (у раду др Миленка С. Филиповића, *Живот и обичаји народни у Височкој нахији*).

²⁷ Различита етнолошка грађа из Раме, у Билтену II (Сарајево, 1953), 230.

²⁸ Видети и код Абдулаха Шкаљића: *О обичајима и вјерованјима у Срезу јајачком*, у Билтену II (Сарајево, 1953), 230.

недалеко од Градачца,²⁹ – и, најзад, у Црногорском Приморју и Црногорској Крајини (особито у Мрковићима),³⁰ у недалекој Боки Которској (на Мулу),³¹ и међу Црногорцима у Пероју у Истри,³² – али у изворима нема података да су се уза њ певале или да се певају пригодне песме.

Међутим, још само у неким пределима Србије у ширем смислу се зна да народ прави љуљашке разног облика и да уз љуљање пева песме које су више или мање сличне са појединим наведеним песмама на Ђурђевдан у Македонији и у суседним областима на северу и истоку, али на *друге празнике*.³³

Мелодије или љуљашки „напеви који прате песме су лагани, отегнути, помало искидани због предаха приликом љуљања, уздржљиви, често и сетни, јер на све те њихове особине делује и замахивање љуљашке, и осећање младих како пред старијим гледаоцима тако и пред осталим слушаоцима.”³⁴

Шпиро Кулишић је средином двадесетог века „забележио да је у селима Горњем и Доњем Столиву, Прчању, Мулу и Доброти (Бока Которска) био обичај да се девојке љуљају на 'цуљки'.”³⁵

Како је забележио Боровоје Дробњаковић на Мулу у Боки Которској прослављали су „Ђурђевдан као своју засебну свечаност. Петнаестак дана пре Ђурђевдана оне су скупљале новац за пиће, девојке би на Ђурђевдан пре зоре направиле љуљашку, па би се две и две љуљале а остале играле у колу и певале. Тога дана приредиле би заједнички ручак, ручале би а мушкарци су им долазили после подне па су и они играли.”³⁶

Иако се песме на нишаљку претежно изводе у пролеће и наговештавају род и раст берићета, вреди споменути да је тај обред у неким крајевима започињао у периоду од Божића и Богојављења. Тако су у то време, пре 1907. године, у Косову Пољу певане песме

²⁹ Према подацима које сам добио од Одсека за духовну културу Етнографског одељења Земаљског музеја у Сарајеву.

³⁰ СЕЗБ XXIII (Београд, 1922), 153–154. (у раду Андрије Јовићевића Црногорско Приморје и Крајина).

³¹ Шпиро Кулишић, *Етнографска испитивања у Боки Которској*, Споменик, СКА, III (Београд, 1953), 210.

³² Др Мирко Р. Барјактаревић, *Перој и његови становници*, у Гласнику Етнографског музеја на Цетињу, (Цетиње, 1961), 93.

³³ Rusić, isto, 348.

³⁴ Rusić, isto, 354.

³⁵ Боровоје Дробњаковић, *Етнологија народа Југославије*, Научно дело, Београд, 1960, 210.

³⁶ Дробњаковић, исто.

на нишаљку.³⁷ То је свакако остатак древног веровања Срба да нова година започиње са Божићем.

Обреди на нишаљку с песмама одржавани су у разним крајевима у различито време: на Божић и Богојављење на Косову Пољу пре 1907.³⁸, у околини Бољевца на Младенце и Благовијести³⁹, у Лужници и Нишави од Сретења до Белих поклада⁴⁰, у белу недељу и на беле покладе у Војводини⁴¹, у лесковачкој Морави од сирне среде до чистог понедељка⁴², недељом и празником у великом пошту и на Ускрс у Грачаници и Сушици на Косову⁴³, за Ђурђевдан у Призрену⁴⁴ и околини – у Призренском подгору⁴⁵, у Боки Которској⁴⁶, у околини Врања⁴⁷, и биле су саставни део пролећног обреда праћеног песмом. Циљ је био да се утиче на раст и род усева.⁴⁸ Песме на нишаљку певале су девојке на Космету за Божић⁴⁹, за Ускрс⁵⁰ и Ђурђевдан.⁵¹

Бован је песме на нишаљку уврстио у ђурђевданске не слажући се са Милојевићевим сврставањем у божићне⁵² и био је у праву, јер оне махом припадају пролећном обреду, који су девојке изводиле ради здравља и плодности у тој години. По Бовановом мишље-

³⁷ Дебељковић, исто, 300.

³⁸ Дебељковић, исто.

³⁹ Саватије Грбић, *Српски народни обичаји из среза бољевачког*, СКА, Београд, 1909, 46, 51).

⁴⁰ Владимир Николић, *Из Лужнице и Нишаве*, Етнолошка грађа и расправе, СКА, СЕЗ, књ. шеснаеста, Београд, 1910, 136.

⁴¹ Босић, исто, 195.

⁴² Драгутин Ђурђевић, *Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави*, САНУ, СЕЗ, LXX, Живот и обичаји народни, књ. 31, Београд, 1958, 364–365.

⁴³ Мокрањец, исто, 123.

⁴⁴ И. С. Яastreбов, *Обичаи и песни турецкихъ Сербовъ* (въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ), С. Петербургъ 1886, 154.

⁴⁵ Rusić, isto, 348.

⁴⁶ Злата Марјановић Крстић, *Вокална музичка традиција Боке Которске*, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 1980, 20.

⁴⁷ Златановић, исто, 27.

⁴⁸ У селу Оролик у западном Срему „између Ђурђевдана и Спасовдана ишло се са литијом кроз хатар. При пролазу кроз село, понеке домаћице или домаћини сачекају поворку пред својом кућом, посипају је пшеничним зрном, високо га бацају (да високо израсте), а народ из литије виче: 'Родило, родило'." (Бабовиш, 1963: 64).

⁴⁹ Татомир Вукановић, *Енциклопедија народног живота, обичаја и веровања у Срба на Косову и Метохији*, Београд, 2001, 27.

⁵⁰ Т. Вукановић, 2001, 53.

⁵¹ Т. Вукановић, 2001, 119.

⁵² Владимир Бован, *Српске народне песме са Косова и Метохије*, Јединство, Приштина, 1977, 47.

њу песме на нишаљку су „изразито ђурђевске песме јер припадају пролећном обреду а не зимском (...)“⁵³ Међутим, пошто се оне певају на празнике од Божића до Ђурђевдана ми смо песме на нишаљку сврстали у посебну групу.

Постоје неке разлике у заступљености ових обредних песама међу јужнословенским народима. „Праве, пригодне народне песме са певањем уз љуљање се јављају у обичајима и обредима највише код једнога дела Јужних Словена, на првоме месту код Македонаца, а мање код Бугара и Срба, а затим још само код Мегленских Влаха, који су највећма потпали под утицај претапања од околних Македонаца – док их остали делови јужнословенских народа немају, или су их кашто заменили речима које се не могу сматрати, мада се често изговарају наглас и складно, правим певањем или напевом.“⁵⁴

Нема у свим изворима записа да се уз љуљање певају песме. „За време тих истих светковина (а у Лужници и Нишави и мало раније: од Сретења до Белих поклада)⁵⁵ праве се љуљашке и у другим насељима, али у изворима нема података да ли се уз љуљање певају пригодне песме. Тако је у Нишу⁵⁶ и недалеко Доњем Душнику у Заплању⁵⁷, у Коњевићима близу Чачка⁵⁸, у околини Ужица⁵⁹, у Грузи⁶⁰ и Јарменовцима у Шумадији⁶¹, у Хомољу⁶², у Доњем Кривом долу недалеко од Цариброда (Димитровграда)⁶³. Бела недеља се весело проводи и у Планини под Фрушком гором, када се игра, љуља и пева, али се не помиње да ли се певају и пригодне песме.⁶⁴ О тим светковинама се уз љуљање често изражавају разне жеље за лице које се

⁵³ Бован, исто.

⁵⁴ Rusić, isto, 354–355.

⁵⁵ Владимир Николић, *Из Лужнице и Нишаве*, Етнолошка грађа и расправе, СКА, СЕЗ, књ. шеснаеста, Београд, 1910, 130.

⁵⁶ Подаци Душана Поповића.

⁵⁷ Подаци Константина Јовановића, наставника у Нишу.

⁵⁸ Подаци Ружице Лазовић и моји.

⁵⁹ Радмила Петровић, *Народни мелос у области Титовог Ужица*, у раду VIII конгреса Савеза фолклориста Југославије, Београд, 1961, 96.

⁶⁰ Петар Ж. Петровић, *Живот и обичаји народни у Грузи*, САН, СЕЗ, књ. LVIII друго одељење, књ. 26, Београд 1948, 236.

⁶¹ Сребрица Кнежевић, *Обичаји о појединим годишњим празницима у Јарменовцима*, СЕЗ, књ. LXXIII рад, 1958, 111.

⁶² Сава Милосављевић, *Обичаји српског народа из Среза хомољског*, СЕЗ, књ. VII Београд, 1907, 34–35.

⁶³ Подаци Драгише Најденова.

⁶⁴ Милош Ђ. Шкарић, *Живот и обичаји Планинаца под Фрушком Гором*, СЕЗ, књ. LIV, Београд, 1939, 92.

љуља или за добар род појединих корисних биљака, уз истакнуто изговарање речи или уз *подвикивање*. (...) О Покладама се још љуља на 'ипалкама' и пева нека песма ради напретка конопље (из старих бележака Мирка Барјактаревића) у Васојевићима у Црној Гори. Тада се на љуљашци љуљају деца и одрасла лица у Белој Крајини и у источној Штајерској у Словеначкој, али без песама и певања.⁶⁵

Песме на нишаљку записао је више аутора на Косову и Метохији, али и у другим српским областима и крајевима. Тако је М. В. Веселиновић на Косову записао 1 песму на нишаљку.⁶⁶ Мокрањац је на Косову забележио 1 песму и један фрагмент.⁶⁷ Дена Дебељковић на Косову Пољу пре 1907. записао је 8 песама⁶⁸, а у заоставштини је пронађена 1,⁶⁹ Миодраг Васиљевић је 1946–47. године на Косову и Метохији забележио 3,⁷⁰ Татомир Вукановић је објавио 6.⁷¹ У Лесковачкој Морави Драгутин Ђорђевић је записао 2 песме на нишаљку.⁷² У Тимочној Крајини Љубиша Рајковић Кожељац забележио је 3 (2 у лазаричким).⁷³ У лесковачком крају Миодраг Васиљевић је записао 3.⁷⁴ У Сокобањи и околним селима Љубинко Миљковић је забележио 7 песама у које је убројао 3 љубавне и 1 породичну.⁷⁵ Тихомир Јанићијевић је у Топлици забележио 1.⁷⁶ Злата Марјановић-Крстић је у селу Брза код Лесковца забележила 2.⁷⁷

⁶⁵ Rusić, isto, 350

⁶⁶ М. В. Веселиновић, *Кроз Косово*, Годишњица Николе Чупића, XIV, Београд, 1894, 338.

⁶⁷ Мокрањац, исто, 123–124.

⁶⁸ Дена Дебељковић, 1907, 300–301.

⁶⁹ Српске народне умотворине са Косова из рукописа Дене Дебељковића, књига прва, лирске и епске народне песме, приредио др Владимир Бован, Академија наука и уметности Косова, посебна издања књ. X, Одељење језичких и књижевних наука и уметности, књига 6, Приштина, 1984, 10.

⁷⁰ Миодраг Васиљевић, *Југословенски музички фолклор I*, Просвета, Београд, 1950, 319.

⁷¹ Татомир Вукановић, *Српске народне лирске песме*, Раднички универзитет у Врању, Врање, 1975, 129–130.

⁷² Драгутин Ђорђевић, исто, 366.

⁷³ Љубиша Рајковић Кожељац, *Здравац миришљавац*, народне песме и бајалице из Тимочне крајине, Зајечар, 1978, 33, 49, 92.

⁷⁴ Миодраг А. Васиљевић, *Народне мелодије лесковачког краја*, Посебна издања, књ. СССXXX, Музиколошки институт, књ. 11, Београд, 1960, 26–27.

⁷⁵ Љубинко Миљковић, *Бања*, рукописни зборник, Књажевац, 1978, 141–142.

⁷⁶ Тихомир Јанићевић, *Народне песме из Топлице*, ТОК, часопис за културу, књижевност и друштвени живот Топлице, год. XXII, бр. 20–21, Прокупље, зима 1987/88, пролеће 1988, 74.

⁷⁷ Злата Марјановић-Крстић, *Вокална музичка традиција Боке Которске*, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 1978, 304.

Владимир Бован је на Косову забележио 2 песме.⁷⁸ Студенти Приштинског универзитета су у периоду од 1975. до 1992. године записали 9 песама на нишаљку и сврстали их у ђурђевданске.⁷⁹ Момчило Златановић је у Косовском поморављу записао 2 песме на нишаљку⁸⁰.

У Старој Србији (Космету) уочи Ђурђевдана „по градовима девојке завршивши своје кућне послове и обукавши се у празнична одела у дворишту праве љуљашке. Већ у зору свуда се чују песме.“⁸¹ Песме које певају девојке у Призрену под љуљашкама на Ђурђевдан: */Фала Богу, фала јединоме!/* Постоји и песма која се певала „младој жени чији је муж у печалби.“⁸² */Дрина вода! ти дубока ли си? – В. Л./*

У селима Призренског Подгорја под љуљашкама певају песму: */Чија ћерка на нишаљку, љељо – В. Л./*⁸³

На Ђурђевдан у „Ранилугу се девојке и момци рано ујутру на сам празник опашу врбовим гранчицама и биљком *дебелицом* и са црвеним јајетом одлазе да се по трипут заљуљају на дреновој грани да би били здрави као то дрво и румени као црвено јаје. После тога се окупе пред црквом и на њену заветном дрвету момци праве љуљашку од ужади.

За то време девојке певају ову песму:

*Липу љупи, љуљу прави,
Кој ће туја да се љуља?*

И пошто цело друштво између себе одреди која ће се девојка прво изљуљати, у песми се наведе њено име:

*Љуљаће се Стојанка.
Кој ће гу је пољуљхија?*

У песми се наведе име њена момка, али је он неће љуљати.

Пољуљхијан млад Стојане.

⁷⁸ Владимир Бован, *Народна књижевност Срба на Косову, Лирске песме I*, (приредио Владимир Бован), Јединство, Приштина, 1980, 87.

⁷⁹ Владимир Бован, *Обредне народне песме са Косова и Метохије*, (приредио Владимир Бован), група издавача, 2000, 86–86.

⁸⁰ Момчило Златановић, *Народне песме и басме Косовског поморавља*, Врањске новине, Врање, 2007, 23–24.

⁸¹ И. С. Јастребов, исто, 147.

⁸² И. С. Јастребов, исто, 154.

⁸³ И. С. Јастребов, исто, 162.

Када је прва девојка села на љуљашку, девојке, кашто у заједници са момцима, запевају ову песму.⁸⁴

Потом се певају и друге песме припевалице у којима се спомињу имена девојака и младића који се љуљају.⁸⁵

У Боки Которској и Херцеговини „на Ђурђевдан на све стране вјешају се цуљајке (љуљајке). Ко може набавити дуљи и дебљи коноп, праве двоструку цуљајку, измеђ који стави се једна штица (даска), то шједне на један крај штице мушко, а на други женско с ногама у сумит. Измјењују се снажнија момчад и жене љуљајући их док ово двоје испјевају једну пјесницу па после одма шједну други мушко и женско. На једноструку цуљајку по једно чељаде шједи, те женска женску, а мушки мушкога љуља, а момци и девојке, двоје и двоје, пјевају шједећи, све док се сваки редом љуља.“⁸⁶ По Врчевићу „пјесне које се уз љуљајку пјевају“ су „свеђ кратки и љубовни.“⁸⁷

На Ђурђевдан ујутру у Скопској Црној Гори „ките се цвѣћем. Млађи свет облачи нове хаљине и љуља се на Ђурђевдан. Вежу уже на родно дрво па се 'лељају' (у Јаболцу). Та се забавља зове *нашање* или *љуљање*. Приликом љуљања певају (у Драчеву):

*Љељо, љељо! Ђурђево лето пролето!
Девојка се љуља, момак је гледа,
Момак се љуља, девојка га гледа.*

Почињу се љуљати још пре сунца.⁸⁸

О нишаљкама и нишкању у старом Нишу на покладе писао је Н. Аранђеловић. „И такој ће си појду по неколико момка од сокак до сокак, од оро до оро, од нишаљку до нишаљку ... к'д ће свуд по мало да постују да погледају играње оро па и да поиграју, али да се мало понишају на нишаљку али на саланхик“⁸⁹.

У т'гшњо време свака па и најсиротињска кућа целу ову сирну белу недељу ће си врже јуженце на неку крушку, ели дуд, ели јабу-

⁸⁴ Rusić, isto, 347.

⁸⁵ Rusić, isto, 347.

⁸⁶ *Помање српске народне свечаности уз мимогредне народне обичаје*, сабрао по Боки Которској, Црној Гори и Ерцеговини и у реду описао Вук Врчевић, Панчево, накладом књижаре браће Јовановић, 1888, 32.

⁸⁷ Врчевић, исто, 32.

⁸⁸ М. С. Филиповић, *Обичаји и веровања у Скопској котлини*, СЕЗБ, књ. LIV/2, Београд, 1939, 398.

⁸⁹ Саланцик – љуљашка, на конопцу удешена дечија колевка (Гл. Елезовић: *Речник косовско-метохијског дијалекта*, св. II, стр. 197).

ку, или под трем у капију и ће си за децу напрају нишаљку и деца ће ги се цео д'н нишкају и ће си поју њине си песме.

Погаздинске куће, ели па онеј почорбахиске, што имају по голему си башчу и у њу големи дудови они ће ете па да напрају нишаљку ама такој бива, ели саланхик. И у овај саланхик ће максуз да седну млад момак и девојка загрљени, а други момак и па друга девојка ће ги ете бутају и такој ће ги нишају и овија што се нишају ће си поју по једну песму, коју они најволу, и то у јед'н глас, а не у два.

Ако је так голем и висок дуд т'г ће на нишаљку да седне ели девојка, ели момак, а други момак ели девојка узне си један крај од јуже и ће почне да гу занишује и девојка ели момак ће да запоје т'нко гласовито. Сви гу ми слушамо и к'д је она сас појање и нишање готова т'г ће па да седне момак што гу је нишаја, и њега ће с'г да занишује и ниша онај девојка, што гу је он па њу ете нишаја. И ће гу та он поје онуја песму што она воли.

И овој нишање и појање и оро играње ће да трају док се не стмни. На овој нишање и на оро девојчики и момци ће се шалу, ће се задевају, ће се надпевају, ће се надзборују, а у оро ће се и надпевају и надиграју.

И т'г а се смркнује све ће се за ч'с смири н песме и оро и задевање и шалење. И с'г се сви растурују и иду си дом (...).⁹⁰⁹¹

У Лесковачкој Морави се о *Белим* (великим или ускршњим) *покладама*, и то од Сирне среде до чистог понедељка „на нишаљкама певају разноврсне песме. Свака девојка која се попне на нишаљку, мора да пева...“⁹²

Косову у Церници „нишају се девојке на Великдан, и том приликом се пева ова кратка песмица: *Ниш, нишаљке, полелејке!*

(...)У сва три дана Великдана обичај је да се девојке нишају на нишалици, уз песму; каткад то обичавају и младићи. Нишање бива наизменично, а по две девојке обично певају ову песму: *Полелејко на нишаљку /Витина/*“⁹³

У Призрену „на Ђурђевдан младе девојке се обавезно љуљају, а љуљање се обавља на љуљашци, постављеној на некој баштенској воћки, начињеној од конопца, па док се једна девојка љуља,

⁹⁰ Н. Аранђеловић, *Наш стари и убави Ниш*, Београд, 1937, 11–13.

⁹¹ *Народне игре*, књ. VIII, сакупиле и описале Љубица С. Јанковић и Даница С. Јанковић, Просвета, Београд, 1964, 156–157.

⁹² Д. Ђорђевић, исто, 366

⁹³ Татомир Вукановић, *Срби на Косову II*, Врање, 1986, 395.

друге девојке певају за тај обичај пригодне песме. (...) *Два се добра саставила дана, / Ђурђевданак и турски бајраме!*⁹⁴

На Ђурђевдан у врањском крају „на љуљашкама су се љуљали момци и девојке држећи у рукама црвена и бела јаја. За време тог ритуалног љуљања 'на нишалку' певане су песме.“⁹⁵

У сокобањском крају „на љуљашку су се у пару пели момак и девојка, двојица момака су их конопцем љуљали дочекујући их и потискујући напред, а остали их бодрили да узму што већу висину повицима 'И!' - 'Ху!' и певали, раније баш праве љуљашке, е доцније које било песме. Последњих 30-40 година љуљашке се везују, узвици бодрења су у тим приликама још присутни, али песме се неповратне губе“⁹⁶.

У Боки Которској „о Ђурђевдану се иде у шуму на 'цуљке' (љуљашке). Пре зоре окупил се народ, понесе храну за цео дан, па крене у шуму. Момци и девојке носе велике венце. Када стигну у шуму, начине љуљашке, а венце обесе изнад љуљашки, те по цео дан уз песму и свирку момци љуљају девојке.“⁹⁸

Слично пише и Злата Марјановић-Крстић и наводи како је на Ђурђевдан „званично обележаван долазак пролећа. Тада се, као и у другим крајевима, (...) где девојке праве тзв. 'цуљке', односно љуљашке. Док се две љуљају, остале око њих певају (...). Изгледа да ова врста песама више не постоји у сећању житеља Боке Которске, те из литературе сазнајемо да се у њима помињу венци који се у Боки, бацањем у море, највероватније посвећују Богу (или божанству) плодности.“⁹⁹

У селу Брза код Лесковца на чисти понедељак девојке су „ишле да се љуљају (...). Тада су сви мештани морали да се купају на потоку, а посвађани су се морали помирити. Обичај је био да девојке рано ујутро направе љуљашке, на којима ће се љуљати. Убрзо затим би им се придружили и младићи, коментаришући њихово љуљање речима:

⁹⁴ Татомир Вукановић, *Срби на Косову II*, Врање, 1986, 398.

⁹⁵ Момчило Златановић, *Народно песништво Јужне Србије*, Врање, 1982, 27.

⁹⁶ Све љуљашке песме снимане су и бележене само по сећању, јер љуљашких песама уз љуљашке нема. (Миљковић, 1978: 141).

⁹⁷ Љубинко Миљковић, исто, 141.

⁹⁸ Милица Илијин, *Народне игре у Боки которској, на Прчњу, у Доброти, Мулу, Шкаљарима, Богдашићима, Горњој Ластви и Горњем Столиву*, Споменик САН, СП, Београд, 1953, 248.

⁹⁹ Злата Марјановић-Крстић, *Вокална музичка традиција Боке которске*, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 1998, 20.

– Колико је конопац дугачак, такве и 'шиве' (плетенице) да ти буду!

То је пратила и песма уз игру 'Стани Радо, бела Радо', (...), која се може певати и у другим приликама. При том, постоји и запис М. Васиљевића који показује да је у селу Брза некад певана и пригодна песма (или можда песме?) баш приликом љуљања (...)“¹⁰⁰

Код Срба у Војводини на Белу недељу или на Беле Покладе везивале су се љуљашке и сви су се „љуљали, а нарочито деца и омладина. Обичај љуљања одржао се деценију-две и после Другог светског рата, након чега се сасвим изобичајио на јавним местима села. Данас се љуљају само деца углавном унутар кућног дворишта.“¹⁰¹

Љуљање младих је по народном веровању утицало на култ плодности јер се „за успешно љуљање сматрало (...) оно кад се љуљашка одбаци у што већу висину, тако да су плашљиве особе често доживљавале и страх од високог љуљања. Када би љуљачи достизали највећу висину обично би онај који се љуља или присутни подвикали: 'Оволика кудеља', или 'Оволика кудеља у шиватку удела'. У Елемиру су подвикивали: 'Оволико жито'. Неки су пак подвикивали: 'бела недеља, цепа ми се кецеља' (Уљма). У неким селима љуљање су пропраћали и кратким песмицама...“¹⁰²

У Гостиници у ужичком крају до 1941. године на Покладе љуљало се и певало велико и мало.¹⁰³

У Великом посту било је обредног љуљања „у свим истраживаним местима румунског Баната, као и у Војводини,¹⁰⁴ али и другим крајевима Србије.¹⁰⁵ Прављене су љуљашке *на точак* и обичне љуљашке.¹⁰⁶ Постављане су на покладе и стајале су током читавог поста; (...) Љуљали су се понајвише млади, а око љуљашки би се увек скупило много радозналих посматрача. У Великом Семпетру се памти да би шаљивције понекад разлабавили љуљашку, па би

¹⁰⁰ Злата Марјановић-Крстић, *Вокална музичка традиција села Брза*, Лесковачки зборник, бр. XXXVIII, Лесковац, 1998, 271–272.

¹⁰¹ Босић, исто, 195.

¹⁰² Босић, исто, 198.

¹⁰³ Казивао Радослав Раде Познановић рођ. у Гостиници код Ужица. Забележио В. Л. 2006. године.

¹⁰⁴ Јован Ђурђулов, *Иђошка хроника*, 49; др Мила Босић, *Годишњи обичаји...*, 195.

¹⁰⁵ Драгутин Ђорђевић, *Живот и обичаји народни у Лесковачкој Морави*, 364; Саватије М. Грбић, *Српски народни обичаји из Среза Бољевачког*, 32; Сава Мил. Милосављевић, *Обичаји српског народа из Среза Омољског*, 34.

¹⁰⁶ У Банатској Црној Гори љуљашка на точак је називана *вито*.

понеко и пао са ње; онда би се за њега казало да је за нешто крив, или да је грешан.“¹⁰⁷

У селу Звездан код Неготина „момци и девојке су се љуљали љуљашкама окаченим о дрво на раскрсници или по сеоским малама. Једна љуљашка је била и код сеоског записа. Приликом љуљања настојали су да се што више заљубљају. Љубљајући се, момци и девојке су изражавали симпатије једни према другима, али је права функција обредног љуљања била утицање на општу родност и плодност.“¹⁰⁸

Осам песама које је пре 1907. године Дена Дебељковић забележио у Косову Пољу на почетку имају припев *мори* и све су испеване у осмерцу. Једна песма почиње питањем *Чије момче на нишаљку*, друга *Чија мома на нишаљку*, а трећа *Чија снаша на нишаљку* док се у наредним стиховима даје одговор на та питања. Две песме иза првог стиха имају припев *гајтане мој*, који се припева два пута после сваког стиха, и посвећене су момчету и малој моми. У једној од песама на питање *чија је девојке које се нишају* одговарају:

*Мори, чија да је, мајкина је,
Мори, мајкина је, таткина је.
Мори мајка ће гу шит' кошуљу,
Мори, тајка ће гу капу купит',
Мори, сестра ће гу капу низат',
Мори, чича ће гу ћурак кројит',
Мори, братац ће гу цвеће брати.*¹⁰⁹

Песме на љуљашку су се користиле и за љубавна задиркивања. Тако се на питање *чија снаша на нишаљку* певајући задиркује:

*Мори, чија да је, Перина је.
Мори, она њему широку кошуљу
Мори, он ће њојзи црне кундуре,
Море, она њему везене чарапе*¹¹⁰

Девојка која цркву мете прижељкује да се добро уда:

*– Мори, дај ми, Боже, свекра попа,
Мори, и свекрву попадију,*

¹⁰⁷ Јелена Јовановић, *Певачко наслеђе Срба у Горњем Банату у Румунији у светлу аутохтоне и преузете музичке праксе* (магистарски рад, рукопис), ФМУ у Београду, катедра за етномузикологију, Београд, 2000, XX.

¹⁰⁸ Даница Ђокић, *Календарски обичаји у Звездану*, Звездан од настанка насеља до данашњих дана, Звездан, 2005, 210.

¹⁰⁹ Дебељковић, 1907, исто, 300.

¹¹⁰ Дебељковић, 1907, исто, 300.

*Мори, и девера калуђера,
Мори, младо момче калуђерче.*

Две песме започињу стиховима *Мори изникла је конопљица/ танка висока* што је свакако требало да утиче на раст конопље. Обе су посвећене момцима. У првој варијанти он је жељан за девојку, али не прихвата ону која му се нуди *жутиим дукатом и жутом дуњом*. У другој варијанти он пита да л' му иде мајка *са ладном водицом*, али му певају: *Мори нити иде твоја мајка/ нити воду носи*. Стихови су у осмерцу, а припеви у шестерцу и певају се по два пута.

Да су бројне песме на нишаљку биле посвећене плодности биља у новој години, нарочито лана и конопље, сведочи и запис Татомира Вукановића божићне песме из Сочанице на Косову певане у ритму љуљања:

*Оволики лан,
До на Видовдан!
Оволико конопље,
До пред свето Прокопље!*¹¹¹

Три љуљашке песме певане за Божић забележене су средином двадесетог века у Липљану. Оне у форми дијалога одговарају на питање *Мори чија мома (вар. момче, снаша) на нишаљку?*¹¹²

У песми из Беркасова девојка на нишаљци пева:

*Оволика кудеља
У кудељи бундева,
У бундеви златан брош,
Љуљај ме лоло кол'ко ош.*¹¹³

Римовани дистих може бити у осмерцу:

*Љуљаћу се до недеље,
ма остала без кецеље. (Ривица)*¹¹⁴

Неке варијанте састоје се од три стиха у комбинацији унутрашње и парне риме:

¹¹¹ Татомир Вукановић, *Српске народне лирске песме*, Врање, 1975, 130.

¹¹² Миодраг А. Васиљевић: *Југословенски музички фолклор*, народне песме које се певају на Космету, Београд, 1950, 319.

¹¹³ Босић, исто, 198

¹¹⁴ Босић, исто, 198

*Љуљач намигач,
Намакнем ти кабаницу,
Пољубим ти газдарицу. (Бешеново)¹¹⁵*

Још шаљивија варијанта забележена је у Бингули:

*И ју, ју, она мене а ја њу,
Опа, па нека, тукла жена човека
Ако да бог, тућу и ја мог.¹¹⁶*

Неке су поређења са унутрашњим римама:

*Оволики љуљачи, ко медени колачи,
Оволике Покладе, старац бабу спопаде,
Па узме за хегу, па вуче по снегу.¹¹⁷*

Има песама које су низ поређења. Једна је забележена у Кузмину:

*Љуљо, љуљачи,
Ноге ко жарачи,
Глава ко мерица,
Уста ко теглица,
Врат ко чобански штап. (Кузмин)¹¹⁸*

Неке су дате као бећарци, као на пример у Беркасову:

*Оволики љуљачи, ноге ко жарачи,
Глава ко мерица, нос ко теглица,
Очи ко кромпири, уста ко тањири.¹¹⁹*

У Лесковачкој Морави записана је пригодна песма којом се задиркују Стана и Јова:

*До кој ми се на љуљашку лелеје, лелеје, и!?
– Стана ми се на љуљашку лелеје, лелеје, и!
До кој ми гу из дворови гледаше, гледаше, и!?
– Јова ми гу из дворови гледаше, гледаше, и!
На волови навикује, навикује, и!
И на Стану нажмикује, нажмикује, и!
На ти, Стано, на ти шећер, на, и!¹²⁰*

¹¹⁵ Босић, исто, 198.

¹¹⁶ Босић, исто, 198.

¹¹⁷ Босић, исто, 198.

¹¹⁸ Босић, исто, 198.

¹¹⁹ Босић, исто, 198.

¹²⁰ Ђорђевић, 1958, исто, 366.

Мила Босић је забележила како се „у Куману и негдашњем Карлову (потом Драгутинову, а одскора Новоме Милошеву) у Банату (...) у недељу и понедељак Поклада певала уз 'љуљање' на 'љуљашци' сличне витлу све до око 1941. године ова песмица:

*Откиде се од злата љуљашка,
Паде драги на зелену траву,
А фесић му у Дунав и Саву.*¹²¹

У песми из околине Бољевца припеви су поетичнији и ритмичнији од самих стихова, којима се припева ономе ко се љуља:

*Кој ми се овде љуља,
Мој, мој, Јовано,
Душо, Петкано?
А кој ми је зањишује,
Мој, мој, Јовано,
Душо, Петкано?
Милован је зањишује,
Мој, мој, Јовано,
Душо, Петкано.*¹²²

У песми на нишаљку из Тимочке крајине девојку Милану која се нишала на свиленим гајтанима нашли су јарани „понајдобри јунаци/међу бели облаци“, кад јој испадне јабука момци се опкладе „кој дограби јабуку/ тај да љуби Милану“.¹²³ Друга варијанта развија се у персонификацију. Девојци испада јабука, а облаци је узимају. Она им се моли као братанцима:

*Дајте си ми јабуку,
није моја јабука,
царева је јабука,
цар ме проси за сина,
да сам цару снашица,
а сину муженица.*¹²⁴

¹²¹ Rusić, isto, 349–350.

¹²² Саватије Грбић, *Српски народни обичаји из среза бољевачког*, Београд, 1909, 46.

¹²³ Кожељац је сврстао у лазаричке песме за девојку, ваљда по напмени казивача или због припева „ој Лазаре, Лазаре“, али ће без обзира на то више бити у праву кад каже: „Певана је док су се момци и девојке љуљали на кључ.“ (Рајковић, 1978, исто: 289).

¹²⁴ Рајковић, 1978, исто, 49.

У трећој песми Милка се на лелејку лелеје, а Миле моли оне који је њишу:

*Полџек, налџек, моју Милку лелејте!
Милкино је труло дрво кршено,
Милкино је свил'но јуже кидано,
'оче ми се млада Милка убије.¹²⁵*

У околини Враћа забележена је ђурђевданска песма која је певана при обреду љуљашке:

*Јарица се Ђурђевдану тужи:
Не роси ме роса у земана,
процвиле ми земља узорана,
следише је ветрови и слана!
Светом Ђурђу тужба се дотужи,
на дозива ђурђевскога дана,
и загре те растопи слану,
и пороси земљу узорану.¹²⁶*

Једна од најлепших љуљашких песама забележена је у селу Заскоку код Урошевца. Из ње се види да је циљ онога ко се љуља да погледа у Бога а с друге стране да преброји девојке (момке) и изабере једну (једног) у зависности од тога да ли се љуља момак или девојка:

*Занишај се лако перо, лелајо, лелајо,
чије трупче на орашче, лелајо, лелајо,
мајкино је татково је, лелајо, лелајо,
мајка ће му (јој) шит кошуљу лелајо, лелајо,
татко ће му (јој) купит кондре лелајо, лелајо,
сестра ће му (јој) низат бисер, лелајо, лелајо.
Доста си се нанишао (нанишала), лелајо, лелајо,
и у Бога погледао (погледала), лелајо, лелајо,
све девојке (момка) пребројао (пребројала) лелајо, лелајо,
и једну си изабрао (изабрала), лелајо, лелајо,
и Драгану (Драгана) изабрао (изабрала)¹²⁷ лелајо, лелајо.¹²⁸*

Иако је забележено мало песама на нишаљци, независно од доба године када се изводе, може се рећи да припадају архаичним

¹²⁵ Рајковић, 1878, исто, 92.

¹²⁶ Објавио је трговац Вучко Мишић. (Златановић, 1982, исто, 27)

¹²⁷ Обично се пева име симпатије онога ко је на љуљашци.

¹²⁸ Радмила Тодић-Вулићевић, *Лазаричке песме у селу Заскок код Урошевца*, (сакупила и приредила Радмила Тодић-Вулићевић), Приштина, 1998, 22–23.

пролећним обредним радњама чији је смисао везан за култ плодности. Данас се више не певају јер су изгубиле обредну функцију у другој половини XX века.

Литература

- Босић Мила, *Годишњи обичаји Срба у Војводини*, Нови Сад, 1996.
Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens VII (Berlin und Leipzig, 1935/36).
- Грбић Саватије, *Српски народни обичаји из Среза бољевачког*, Београд 1909.
- Русић Бранислав, *Песме са певањем уз љуљање код Македонаца и суседних јужнословенских народа*, Рад IX конгреса Савеза фолклориста Југославије у Мостару и Требињу 1962. године, Сарајево, 1963.
- Бубало-Кордунаш, *Народне празноверице из Дероња у Бачкој*, ГЕМ VII, Београд, 1932.
- Барјактаревић, Мирко Р. *Перој и његови становници*, у Гласнику Етнографског музеја на Цетињу (Цетиње, 1961).
- Дробњаковић Боровоје, *Етнологија народа Југославије*, Научно дело, Београд, 1960.
- Вукановић Татомир, *Срби на Косову II*, Врање, 1986.
- Вукановић Татомир, *Енциклопедија народног живота, обичаја и веровања у Срба на Косову и Метохији*, Београд, 2001.
- Бован Владимир, *Српске народне песме са Косова и Метохије*, Јединство, Приштина, 1977.
- Бован Владимир, *Народна књижевност Срба на Косову, Лирске песме I*, (приредио Владимир Бован), Јединство, Приштина, 1980.
- Ђорђевић Драгутин, *Живот и обичаји народни у лесковачкој Морави*, САНУ, СЕЗ, LXX, Живот и обичаји народни, књ. 31, Београд, 1958.
- Миљковић Љубинко, *Бања*, рукописни зборник, Књажевац, 1978.
- Илијин Милица, *Народне игре у Боки которској, на Прчњу, у Доброту, Мулу, Шкаљарима, Богдашићима, Горњој Ластви и Горњем Столиву*, Споменик САН, СIII, Београд, 1953.
- Марјановић-Крстић Злата, *Вокална музичка традиција села Брза, Лесковачки зборник*, бр. XXXVIII, Лесковац, 1998.
- Ђокић Даница, *Календарски обичаји у Звездану*, Звездан од настанка насеља до данашњих дана, Звездан, 2005.

РЕЗЮМЕ

Обрядные песни на качелях записаны в Косове и Метохии, в юго-восточной и восточной Сербии и Воеводине. Исполнялись во время зимы и весны от Рождества Христова до Пасхи. Являлись частью имитационной аграрной магии посвящённой плодности растений.

Обряд, который выполняли девушки и парни на качелях, постоянно сопровождался обрядным пением участников и зрителей.

SUMMARY

Ritual songs sang on the swings are recorded in Kosovo and Metohija region, South-Eastern and Eastern Serbia and Vojvodina. They were sang in winters and springs from Christmas to St George's Day as a part of imitative agrarian magic dedicated to the plant fertility.

The ritual performed by the girls and boys on the swings was always followed by a ritual singing of the participants and the viewers.